

Ο ΕΘΝΟΜΑΡΤΥΣ ΦΙΛΟΘΕΟΣ ΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΣΑΛΩΝΩΝ¹

Περὶ τὸ τέλος τοῦ 17ου αἰῶνος κατὰ τὴν Πελοπόννησον καὶ Στερεὰν Ἑλλάδα οἱ Ἕλληνες συμμαχοῦντες μετὰ τῶν Ἑνετῶν κατήγαγον νίκας εἰς πολλοὺς τόπους κατατροπώσαντες τοὺς Τούρκους².

Τούτου ἕνεκεν ἡ Πύλη ἀπεφάσισε νὰ προσοικειωθῆ διὰ παροχῶν καὶ ἀξιομάτων τοὺς Ἕλληνας ἀποσπῶν αὐτοὺς ἀπὸ τὴν ὑπηρεσίαν τῶν Ἑνετῶν. Τὸ πρῶτον αὐτῆς διάδημα ἦτο πρὸς τὸν διάσημον πειρατὴν Λιβεράκην Γερακάρην ἐν ἀπληυθέρωσεν ἀπὸ τὰ κάτεργα τοῦ Ναυστάθμου ἔνθα ἐπὶ ἑπταεταίαν τὸν ἐκράτη καὶ ἀνεκῆρυξεν τοῦτον Ἡγεμόνα τῆς Μάνης κατὰ τὸ σύστημα τῶν ἐν Μολδοβλαχίᾳ ἡγεμόνων. Ὁ Γερακάρης ἀξιωθείς τῆς τιμῆς ταύτης ἐτέθη ὑπὸ τὴν Τουρκικὴν ὑπηρεσίαν ἡγούμενος τὸ 1692 ἔτος δύο χιλιάδων Ἑλλήνων κατὰ τῶν Ἑνετῶν καὶ διαφόρους νικηφόρους συνῆψεν μάχας εἰς τὴν Κόρινθον, εἰς Ἀθήνας, εἰς Θήβας παντοῦ κραταιῶνων τὴν Τουρκικὴν κυριαρχίαν.

Ἄλλ' ἐὰν οἱ Τούρκοι ἡγούμενου τοῦ Λιβερίου Γερακάρη ἐνίκησαν ἐν Πελοποννήσῳ, ἐν Στερεῇ Ἑλλάδι ἀπήντησαν γενναίαν ἀντίστασιν διότι οἱ ὑπηρετοῦντες ὑπ' αὐτοὺς χριστιανοὶ ἐλιποτάκτου ἐγκαταλείποντες τὰς τάξεις των. Τοῦ κατὰ τῶν Τούρκων ἀγῶνος ἡγοῦντο οἱ ἄρματολοι Κούρμας Σπαθόγιαννος καὶ τὸ γενναῖο καὶ θρυλικὸ Χερμόπουλο ἐξ Ἀγρᾶφων ὄλων δὲ τούτων ἡγεῖτο ὁ Ἐπίσκοπος Σαλόνων Φιλόθεος.

Ἡ εἰς τὸν ἀγῶνα ἐμφάνισις τοῦ φιλοπατρίδος Ἱεράρχου ἔτι μᾶλλον ἠραίωσε τὰς τάξεις τῶν Τούρκων δι' ἄθρόας λιποταξίας τῶν ὑπὸ τὸν Γερακάρην χριστιανῶν, ἀλλ' ἠραίωσε καὶ τὰς τάξεις τῶν Ἑνετῶν τῶν ὑπὸ τὴν Σημαίαν τοῦ Ἁγίου Μάρκου Ἑλλήνων ὡς ἐμπαικτικῶς ἐκάλου Μαρκολίνους, ἐγκαταλιπόντων αὐτοὺς καὶ αὐτομολούντων πρὸς τὰ ἄρματολκία.

Κατὰ τὸ 1694 ἔτος οἱ Τούρκοι ἔχοντες μετ' αὐτῶν τὸν Γερακάρην

1. Ἡ Ἐπισκοπὴ Σαλόνων ἀπαντάται καὶ ὡς Ἐπισκοπὴ Σόλων.

Ἐν Σιγίλλῳ ἐπὶ Πατριάρχου Οἰκουμενικοῦ Τιμοθέου Β' περὶ τῆς παρὰ τὰς Θήβας μονῆς τῆς Μεταμορφώσεως ἔτει ΖΡΚΓ' (1615) ὑπογράφεται οὐδ' ἄλλοις καὶ ὁ Σόλων Ἰάκωβος (πρὸς Ἑλληνικά 1928 τόμ. Β' σελ. 146).

Καὶ ἐν ἑτέρῳ Σιγίλλῳ ἐπὶ Πατριάρχου Γαβριὴλ τοῦ Δ' περὶ τοῦ παρὰ τὴν Ἀμφισσαν Μοναστηρίου Προφ. Πλιτοῦ ἔτει 1781 ἀναγράφεται «ὁ ὁσιώτατος Διονύσιος Προηγούμενος τοῦ ἐν τῇ Ἐπισκοπῇ Σόλωνος ἱεροῦ Μοναστηρίου...» (ἐνθ' ἄνωτ. τόμος Ε' 1932 σελ. 178)

2. Πρὸς, Κ. Ν. Σάθα Τουρκ. Ἑλλάς Ἀθ. 1869 σ. 407.

ἀπὸ τὰς Θήβας ὄδευσαν νικηταί πρὸς τὸ Καρπενήσιον, ἀλλ' ὁ δπλαρχηγὸς Κούρμας μετὰ τοῦ Ἐπισκόπου Σαλόνων Φιλοθέου ἐπὶ κεφαλῆς καὶ ἄλλων ἀρματολῶν ἀπώθησεν αὐτοὺς ἀναγκαζθέντων μετὰ τῶν συντριμμάτων τῶν νὰ ὑποχωρήσωσιν ἀτάκτως.

Εἰς τὴν ἀκμὴν ὁμοῦ τῆς μάχης ἔλαβον σοβαρὰ τραύματα γενναίως μαχόμενοι ὁ Καπετὰν Κούρμας καὶ ὁ ἥρωϊδὸς Ἱεράρχης Φιλόθεος τραυματισθεὶς εἰς τὸν λαμόν. Ἐκπνέων δὲ ὁ φιλόπατρις Ἐπίσκοπος ἀφήκεν ἐντολὴν εἰς τὸν ἀδελφόν του Δημήτριον Χαριτόπουλον «νὰ κρύψῃ τὰ κόκκαλά του καὶ εἴταν ἐλευθερωθῇ ἡ Ἑλλάς νὰ τὰ θάψῃ ἐν πομπῇ εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῆς πατρίδος τῶν»¹. Τὴν ἐντολὴν ταύτην ἐπανέλαβεν ὁ ἀδελφός του ὅστις λόγῳ τῶν καταδρομῶν ἐγκατεστάθη ἐν Ζακύνθῳ, ἐξ οὗ πρὶν εἰσεῖτι ἀποθάνῃ συνέταξε τὴν ἰσόγραφον διαθήκην του δημοσιευθεῖσαν².

Ἐξ αὐτῆς μαθάνομεν εἶτι κατήγετο ἐκ Σαλόνων ἦτο δὲ ὁ Φιλόθεος μεγαλύτερος τεσσάρων ἀδελφῶν Φιλίππος κατὰ κόσμον λεγόμενος. Ὁ Φιλόθεος πρὸς κατάλυσιν τῆς τυραννίας τῶν Τούρκων ἀπέβλεπεν ὡς χριστιανικὴν δύναμιν εἰς τοὺς Ἐνετοὺς εἶχε κατὰ τὴν διαθήκην «γραμματοαλλαγὴ μὲ τοὺς Βενετσάνους λευθερόνοντας τὸ σκλαδομένο γένος μας καὶ ἀγρικίταν μὲ τοὺς καπεταναίους καὶ Δεσποτάδες τῆς Ρούμελης». «Ὅτεν οἱ Τούρκοι μὲ τὸν Βίην τῆς Μάνης Γερακάρην συμμαχοῦντες ἐφθασαν εἰς τὴν Ρούμελην ὁ Φιλόθεος ἦτο μὲ τὸν Ἐνετὸν Νιούαρχον Γενεράλην καὶ Βενετσάνοι μπήκαν στὰ κάτεργα καὶ ἀφήκαν ἐμὰς τοὺς δυστυχεῖς, ἦρθε καὶ ὁ Φιλόθεος ποὺ ὁ Καπετὰν Γενεράλης τὸν εἶχε μαζί του γιατί εἶχεν ὑπόληψιν καὶ στίμα καὶ μὲ τὸν Καπετὰν Κούρμαν ἐκτύπησαν τὸ ὄρδι τῶν τουρκῶν κοντὰ στὸ Πατρατζίκι καὶ στὸ Ταλάντι καὶ ὁ Κούρμας λαβώθηκε καὶ ὁ Δεσπότης Φιλόθεος λαβώθηκε στὸ λαιμὸ καὶ σὲ λίγο πέθανε». Κατόπιν ὁ διαθέτης δίδει εἰς τὸν υἱόν του Γεώργιον ἐντολὴν «εἴταν ἐλευθερωθῇ τὸ δυστυχισμένο γένος μας ἀπὸ τὸν ἀνέλχριστο Ἀγαρινὸ νὰ ξεθάψῃς τὰ κόκκαλά μου καὶ τὰ κόκκαλα τοῦ μακαρίτου ἀδελφοῦ μου Φιλοθέου ποὺ τὰ ἔχω κρυμμένα μὲ μιὰ σκκοῦλα στὴ Σπηλιὰ ποὺ γνωρίζεις νὰ τὰ θάψῃς στὴν Ἐκκλησίαν τῆς πατρίδος μας μὲ τὸ ξαναλέγω εἴαν ἐλευθερωθῇ καὶ ὄχι τώρα ποὺ εἴμαστε σ' ἀβυθῶνι, γιατί εἶσαι μὲ ὄρκισε στὸ εὐαγγέλιο ὁ μακαρίτης Φιλόθεος ὡσάν ἐξεψυχοῦσεν».

Ἀναμφιδόλως διὰ τῶν ἀφελῶν τούτων ἐκφράσεων δηλοῦται ἡ φιλοπατρίτις τοῦ ἐνθουσιώδους Ἱεράρχου, ἐκρέως τραυματίας εἰς τὸν λαμόν θνήσκων ὄρκιζε τὸν ἀδελφόν του ἵνα τὰ ὀττά του ἐνταφιάσῃ ἐν τῇ

1. Πρβλ. «Χρυσάλλις» Ἀθ. 1865 Ἐ' ἀριθ. 523.

2. Πρβλ. Ἀρ Βαλαωρίτου Θανάσης Διάκος σελ. 278 Ἀθ 1907 ἐν «Βίος καὶ Ἔργα» τόμ. Γ' ἐκδόσεις Μακρολῆ.

πατρίδι του επισήμως όταν αυτή αξιωθή της ελευθερίας. Κατόπιν ο διαθέτης δίδει έντολήν εις τόν υιόν του ίνα τόν μαλαμπατάνιο Σταυρόν δστις ήτο τοῦ Φιλοθέου νά τόν στείλῃ εις τήν πατρίδα του εις τόν Παπαθανάση νά τόν αποθέσῃ εις τήν ἐκκλησίαν νά λειτουργιέται «αὐτός δ Σταυρός εἶναι τοῦ μακαρίτου ἀδελφοῦ μου Φιλοθέου και νά ἔχῃς τήν εὐχή του Γεώργη μου νά τόν φυλάξῃς». Κατόπιν κληροδοτεῖ «πενήντα τσεκίνια στή κάσα γιά ἐλευθέρωμα σκλαβῶν και δέκα στό ὀσπιτάλε γιά ἀρρώστους» και τελειώνει μέ τήν φιλανθρωπικήν αὐτήν ἐκδήλωσιν τήν διαθήκη του ο εὐσεβῆς χριστιανός Δημήτριος Χαριτόπουλος ἀδελφός τοῦ ἡρωϊκοῦ 'Επισκόπου Σαλόνων Φιλοθέου.

'Η διαθήκη ἐγράφη τὸ 1708 ἔτος ἐφ'α' Ἀλωναρίου ἐκ τοῦ χωρίου Καταστάρη Ζακύνθου ἦν ὁ Σάβας ἐξέτεκε (ἐνθ' ἄνωτ.) ἐκ τοῦ ἀρχιεῖου τῆς ἐν Ζακύνθῳ Μονῆς τοῦ Προδρόμου. Ὁ ἀναφερόμενος υἱός του Γεώργιος ἐνουμφεύθη τήν θυγατέρα τοῦ συμφυγάδος ἐκ Ζακύνθου ὀπλαρχηγοῦ Σπαθόγιαννου ἐκ Ἐηρομέρου.

'Ο Φιλόθεος προβλέπων τόν τουρκικόν κίνδυνον ἐγραψεν ἐπιστολήν ἀπὸ 2 'Ιουλίου 1692 πρὸς τόν 'Ενετὸν Μοροζίνην ἐπικαλούμενος τήν μέριμναν αὐτοῦ ὑπὲρ τοῦ ποιμνίου του τὸν παρεκάλει «νά σώσῃ τὸν βίον τῶν χριστιανῶν του δι' ἀποστολῆς πλοίων ὧν ὁ βίος ἠφανίζετο ὑπὸ τοῦ πυρός και τοῦ σιδήρου βασανιζομένων και δηουμένων ὑπὸ τῆς Ὀθωμανικῆς ἀσεδειας»¹.

Πλὴν τοῦ 'Επισκόπου Σαλόνων Φιλοθέου εἶναι γνωστὸν ὅτι κατὰ τὸ 1821 ἔτος ἔπεσεν γενναίως μαχόμενος συμπολεμιστῆς τοῦ Ἀθανασίου Διάκου και ὁ 'Επίσκοπος Σαλόνων Ἡσαΐας παρὰ τήν Ἀλαμάναν. Ὑπὲρ τοῦτου κατὰ τὸ παρελθόν ἔτος ἐπὶ τῇ ἑκατονταετηρίδι τῆς 'Εθνικῆς Παλιγενεσίας ἐγένοντο ἐν Ἀμφίση ἑορταὶ και ἀποκαλυπτῆρια σιγηέντος ἀνδριάντος². Δὲν γνωρίζομεν ἂν ἐνεθυμήθησαν και τὸν ἡρωϊκὸν Φιλόθεον ἢ ὁ χρόνος ὁ τὰ πάντα δαμάζω, ἐξηφάνισε τέλειον τήν μνήμην τοιοῦτου φιλοπατρίδος 'Ιεράρχου;

Εἶναι ἀληθῶς προνόμιον τοῦ 'Ἑλληνικοῦ Κλήρου ἡ ὑπὲρ πατρίδος αὐτοθυσία καθ' ὅλας τὰς ἐποχάς.

Ἐν Καροίτση.

† Ο ΘΕΣΣΑΛΙΩΤΙΔΟΣ ΚΑΙ ΦΑΝΑΡΙΟΦΕΡΣΑΛΩΝ
ΙΕΖΕΚΙΗΛ

1 Πρὸς. Σπ. Λάμπρου «Νέος 'Ελληνομνήμων' Ἀθ. 1915 σελ. 450 τόμ. ΙΒ' και τόμ. Κ' σελ. 55,65.

2 Πρὸς. ἀρχιμ. Ἀνανίου Μάνου, ὁ 'Εθνομάρτυς 'Επίσκοπος Σαλόνων Ἡσαΐας Ἀθ. 1930.